

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Cirkulärnr: 2005:44
Diariernr: 2005/1147
Handläggare: Henrik Berggren
Avdelning: Avdelningen för ekonomi och styrning
Sektion/Enhet: Sektionen för ekonomisk analys
Datum: 2005-05-16
Rubrik: Nyckeltal inom individ- och familjeomsorg
Bilagor: Utdrag ur SCB:s verksamhetsindelning

CIRKULÄR 2005:44

2005-05-16

Avdelningen för ekonomi och styrning
Sektionen för ekonomisk analys
Henrik Berggren
EJ

Kommunstyrelsen
Ekonomi/finans
Individ- och familjeomsorg

Nyckeltal inom individ- och familjeomsorg

Vid Socialstyrelsens och Svenska Kommunförbundets konferenser¹ under hösten 2003 framkom det önskemål att förbättra möjligheterna för nyckeltalsjämförelser inom verksamhetsområdet individ- och familjeomsorg.

Som ett första försök införde Svenska Kommunförbundet en speciell tabell i *Vad kostar verksamheten i Din kommun* som redovisar kostnaderna för verksamhetens huvuddelar per kommun².

WebOr – nyckeltal på webben

Nyckeltal är ett viktigt instrument för att följa upp och analysera kommunernas ekonomi, verksamhet och personal. Kommunförbundets databas innehåller användarvänliga analysmodeller för jämförelser av både ekonomi, verksamhet och personal. I databasen kan en nedbrytning göras av kostnader och intäkter på delar och delferksamheter. Jämförelser kan göras både över tid och med olika kommungrupper. Namnet på systemet är WebOr med webbadressen www.webor.se. Indata tas från Räkenskapssammandraget (RS) och övrig officiell statistik.

Det behövs inget användarnamn eller lösenord för att komma åt all information. Systemet självinstruerande med en hjälpfunktion där man kan få ytterligare tillgång till användarstöd. All data som används i den analys som redovisas i detta cirkulär finns tillgängliga i databasen.

Inom WebOr finns bland annat ett hjälpmedel för att göra jämförelser mellan olika kommuner och över tid, en så kallad *boxanalys*. Genom denna kan den befintliga nationella statistiken skapa intressanta nyckeltal avseende ekonomi och verksamhet för olika verksamheter. Här beskrivs modellens uppbyggnad för indi-

---

¹ ”Att tänka långsiktigt eller komma till korta”.

² Se tabell 9 i *Vad kostar verksamheten i Din kommun? Bokslut 2003* (2004).

vid- och familjeomsorgen.

Kostnaden på övergripande nivå bryts stegvis ned

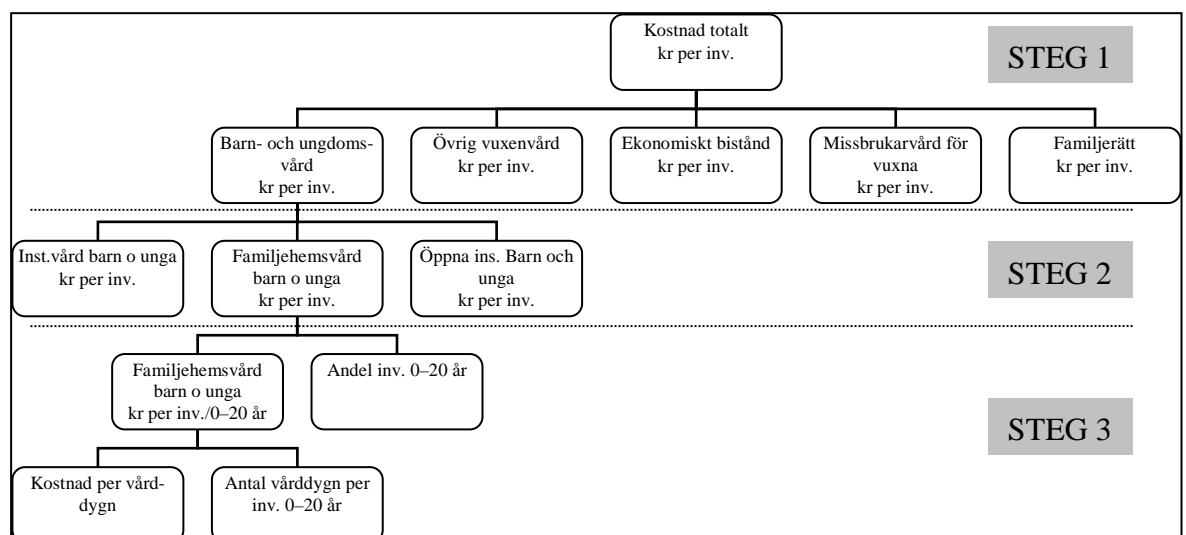
Modellen är skapad så att det kan göras en stegvis nedbrytning av kostnaderna i olika delar. Utgångspunkten för analysen är kostnad för individ- och familjeomsorg totalt (inklusive familjerätt). I steg 1 uttrycks alla nyckeltal i kronor per invånare.

Kostnaden delas sedan upp i ett antal olika underområden. Genom att dessa nyckeltal anges i kronor per invånare kan man utläsa och jämföra hur olika kommuner satt samman sina resurser. Senare i analysen slås kostnaden ut på relevanta målgrupper. Vidare görs, där statistiken tillåter, en nedbrytning av varje verksamhetsområde. Här kan vi se hur kommunen prioriterar inom den aktuella verksamheten, exempelvis institutionsvård kontra öppenvård (steg 2).

Därefter följer nyckeltal som berör själva insatsen (steg 3). Nyckeltalet beräknas på relevant åldersgrupp för att korrigera för eventuella skillnader i åldersstruktur kommuner emellan.

Då kostnaden beror dels på hur många insatser det är fråga om, dels hur mycket varje insats kostar görs ytterligare en nedbrytning. Denna består av antalet insatser i den relevanta åldersgruppen (exempelvis antal vårddygn utslaget på antalet person 0–20 år) och i kostnaden per insats (exempelvis per vårddygn).

Figur 1. Exempel på nedbrytning

Vilka kostnader kan kommunen påverka?

Strukturella faktorer såsom inkomstnivå, befolkningens etniska bakgrund, bebyggelsestruktur, hushållsstruktur samt annan social struktur påverkar behoven av eller kostnaden för individ- och familjeomsorgens olika delverksamheter. Att jämföra en kommuns kostnader med en annans utan att beakta dessa skillnader ger en

begränsad indikation på om kommunen har höga eller låga kostnader i relation till den jämförda kommunen. Kostnader som beror på strukturella skillnader kan kommunen vanligtvis inte påverka på kort sikt.

Exempel på boxanalys

För att illustrera hur de olika nyckeltalen kan användas har vi valt att göra en analys där vi jämför två kommuner med varandra. Skillnader mellan olika kommuners kostnader kan i stort förklaras av tre faktorer:

- Strukturella faktorer
- Politiska ambitioner
- Effektivitet/produktivitet

En stor del av kostnadsskillnaderna för individ- och familjeomsorgen totalt och dess underområden beror på strukturella faktorer. Några nämndes ovan men det finns självklart fler. Gemensamt för de strukturella faktorerna är att kommunen inte på kort sikt kan påverka dem. För att analysera vilka kostnadsskillnader som kan påverkas är det lämpligt att göra jämförelser mellan kommuner med ungefär samma strukturella förutsättningar.

Ett sätt att hitta kommuner med liknande strukturella förutsättningar är att se hur kommunens struktur (inom verksamhetsområdet individ- och familjeomsorg) värderas i det kommunala kostnadsutjämningsystemet. I korthet innebär systemet att systemet räknar fram en teoretisk kostnad, *standardkostnad*, för varje kommun. Standardkostnaden är den kostnad som kommunen skulle ha om man bedrev verksamheten vid en genomsnittlig avgifts-, ambitions- och effektivitetsnivå och med hänsyn till de egna strukturella faktorerna enligt kostnadsutjämningsen. Detta gäller också vid en genomsnittlig mix av olika vårdformer (exempelvis institutions- kontra öppenvård).

De variabler³ som enligt kostnadsutjämningsen speglar behovet av insatser inom verksamhetsområdet exklusive barn- och ungdomsvården är:

- ensamstående kvinnor med barn
- arbetssökande utan ersättning
- flyktingar och övriga utländska medborgare
- män med låg inkomst
- befolkningstäthet

Då barn- och ungdomsvården skiljer sig från den övriga verksamheten inom området, framförallt när det gäller målgruppen har man valt att behandla de struktu-

---

³ För en mer detaljerad beskrivning av variablerna hänvisas till Gemensamt finansierad utjämnings i kommunsektorn (SOU 2003:88).

rella skillnaderna inom denna verksamhet för sig. De variabler man valt är:

- barn till ensamstående föräldrar
- lagförda ungdomar
- barn med utländsk bakgrund
- kommunens folkmängd upptill 75 000

Ett högre värde på de valda variablerna indikerar att kommunen har relativt sett mer ogynnsamma förutsättningar att bedriva verksamheten.

Enligt kostnadsutjämnningen har Tranås och Vaggeryd likvärdiga förutsättningar att bedriva verksamheten, det vill säga de har liknande struktur enligt kostnadsutjämnningssystemets synsätt. Detta gäller i båda delarna av kostnadsutjämningsmodellen (barn- och ungdomsvård samt övrig individ- och familjeomsorg).

Det kan naturligtvis finnas saker av strukturell karaktär som inte fångas i kostnadsutjämnningen och som därmed kan påverka kommunens kostnader.

Vad förklarar skillnaden i kronor per invånare?

Av tabell 1 framgår att Tranås har betydligt högre kostnader i kronor per invånare för verksamhetsområdet totalt. Denna nivå säger dock inget om vilket område som är förklaringen till den stora skillnaden. Observera att kostnadsskillnaderna i detta exempel till största del beror på faktorer som kan påverkas av kommunen själv, eftersom vårt exempel bygger på att båda kommunerna har likvärdig struktur.

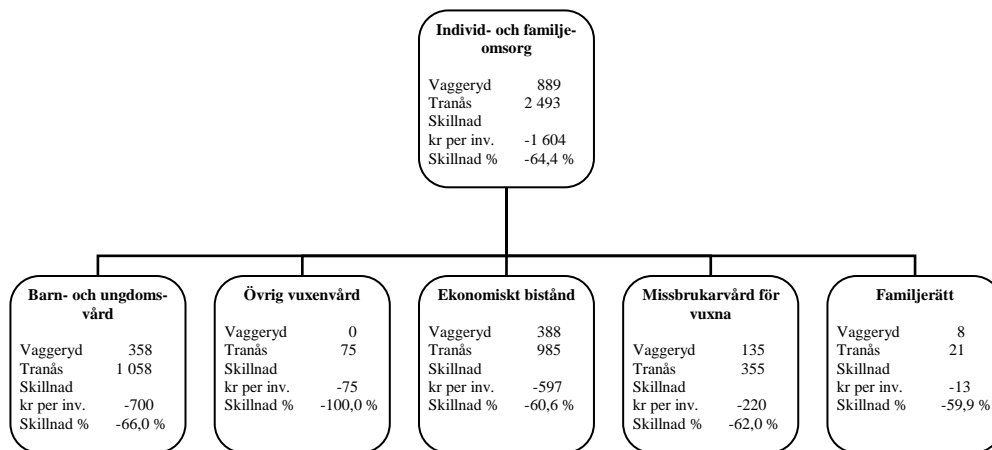
Tabell 1. Jämförelse mellan två kommuner
Kronor per invånare resp. procent

Individ och familjeomsorg	
Vaggeryd	889
Tranås	2 493
Skillnad kr per inv.	-1 604
Skillnad %	-64,4 %

Barn- och ungdomsvård är dyrare i Tranås

Av figur 2 framgår att i Tranås är kostnaden för barn- och ungdomsvården knappt 70 procent högre per invånare jämfört med Vaggeryd. Kostnaderna för ekonomiskt bistånd är högre i Tranås (60 procent). Även i de övriga delar har Tranås högre kostnader än Vaggeryd. Dessa står i detta exempel för en mindre del av kostnaden varför vi koncentrerar analysen på barn- och ungdomsvården och det ekonomiska biståndet.

**Figur 2. Analys av individ- och familjeomsorgen
Kronor per invånare**

Fler bidragshushåll i Tranås

När det gäller det ekonomiska biståndet kan kostnadsskillnaderna bland annat förklaras av:

- Antalet bidragshushåll
- Utbetalt bidrag per hushåll
- Hushållsstrukturen

Observera att här ingår inte kostnader för ekonomiskt bistånd till flyktingar.

Statistiken om antalet bidragshushåll med mera tas fram av Socialstyrelsen⁴.

Denna bygger på individstatistik och samlas in av SCB på uppdrag av Socialstyrelsen.

Den kostnad som redovisas under steg 1 är hämtad från kommunernas räkenskapsammandrag. I den redovisade kostnaden ingår kostnader för administration och utbetalning. Det ingår även vissa kungemensamma kostnader. Bidraget enligt räkenskapsammandraget stämmer i många fall inte överens med Socialstyrelsens statistik trots att de ska spegla samma sak. Förbundet har tillsammans med Socialstyrelsen gjort en analys vad dessa skillnader kan bero på.

Kostnader har redovisats felaktigt. Detta gäller bland annat kostnader för ekonomiskt bistånd till flyktingar samt vissa kostnader för arbetsmarknadsåtgärder.

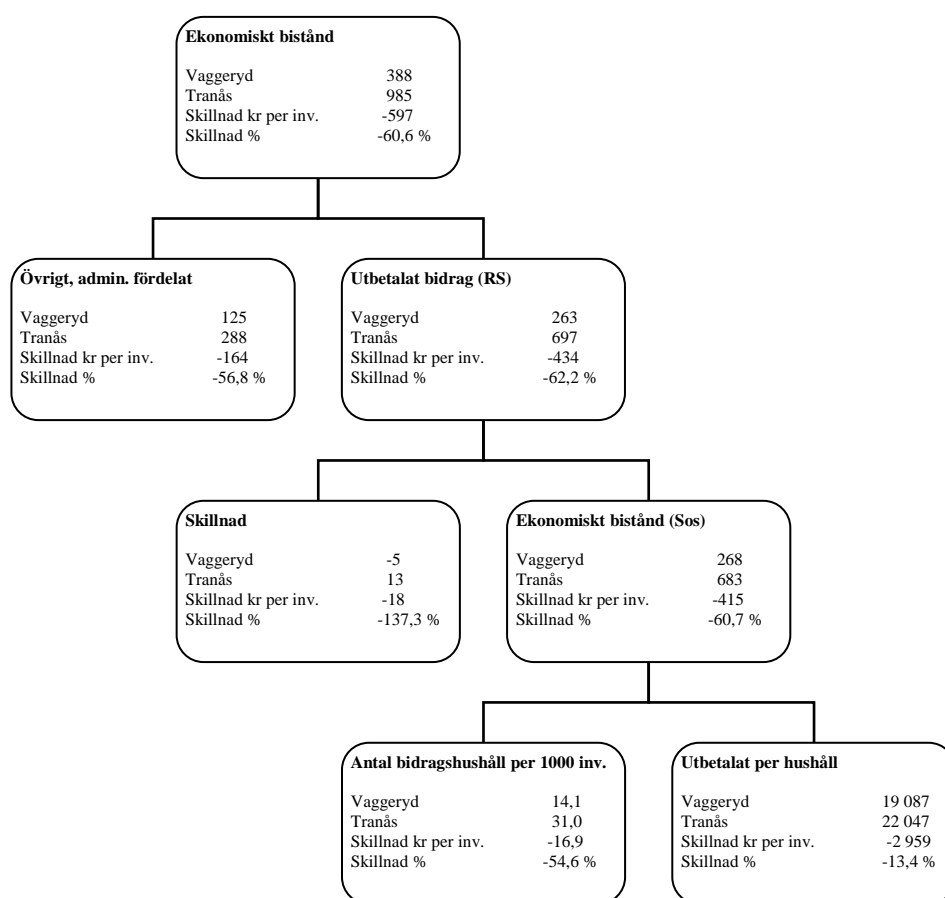
Uppgifterna tas ofta ur olika ekonomisystem i kommunen vilket kan ge olika uppgifter beroende på olika definitioner.

Förbundet uppmanar kommunerna att, så långt det är möjligt, samordna de olika datainsamlingarna. SCB kommer att utöka granskningen genom att jämföra kostna-

⁴ Enkäten går till samtliga kommuner och görs av SCB på uppdrag av Socialstyrelsen.

derna i räkenskapsammandraget med motsvarande statistik från Socialstyrelsen. För Vaggeryd och Tranås är skillnaden mellan de olika källorna ganska små. Enligt Socialstyrelsen statistik uppgår kostnaden för det utbetalda ekonomiska biståndet till 263 respektive 683 kronor per invånare i Vaggeryd respektive Tranås vilket motsvarar en skillnad på 61 procent. Socialstyrelsens statistik uppvisar liknande skillnader som den som finns i kommunernas räkenskaper.

Figur 3. Analys av ekonomiskt bistånd
Kronor per invånare

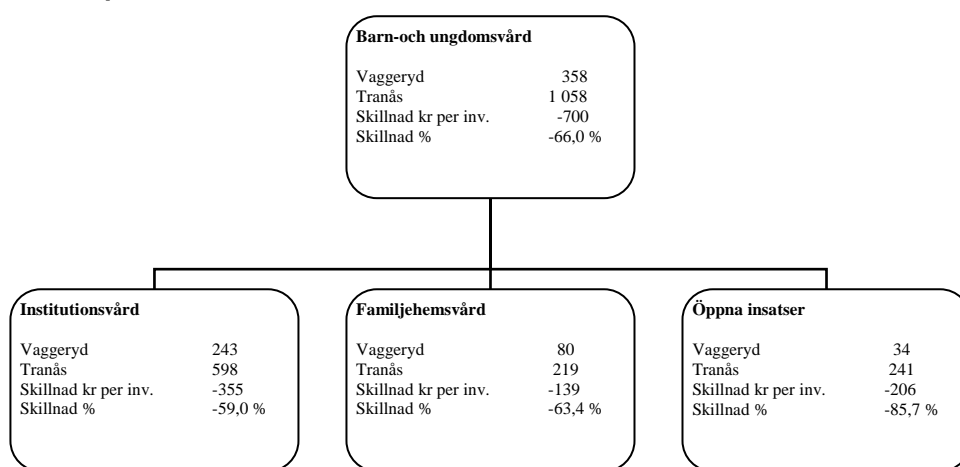

Antalet bidragshushåll per 1 000 invånare är 14 respektive 31 stycken i Vaggeryd respektive Tranås. Utbetalat bistånd per hushåll uppgår till 19 087 respektive 22 047 för Vaggeryd respektive Tranås. Merparten av skillnaden mellan kommunerna förklaras således av skillnader i antalet bidragshushåll per 1 000 invånare.

Inga stora skillnader i prioriteringarna inom barn- och ungdomsvården

I figur 4 redovisas barn- och ungdomsvårdens beståndsdelar. Skillnaden på knappt 70 procent kvarstår vid en uppdelning, det vill säga kommunerna har gjort ungefär samma prioriteringar inom verksamheten, det vill säga att fördelningen av kostnaderna på de olika verksamheterna är lika. Nivå ät dock på helt olika.

Figur 4. Analys av barn- och ungdomsvården
Kronor per invånare

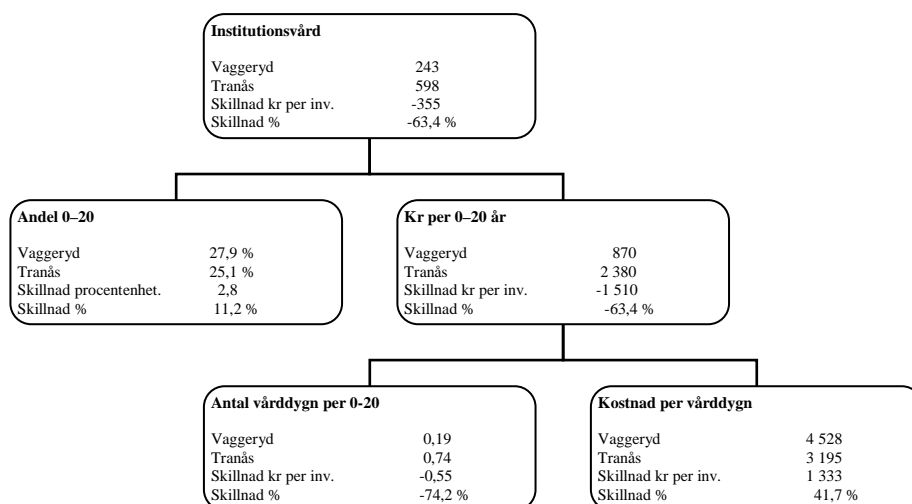
Få insatser i institutionsvård i Vaggeryd ger låg kostnad

Bryter vi ner institutionsvården för barn och unga på den åldersgrupp som kan vara aktuell för insatsen, antalet personer 0 till 20 år, kvarstår skillnaden. Anledningen till detta är att det inte är någon större skillnad i åldersstrukturen mellan kommunerna.

Kostnaden för institutionsvården per invånare 0 till 20 år beror dels på antalet vårddygn, dels på kostnaden per vårddygn. I Vaggeryd tillhandahålls det betydligt färre vårddygn per barn- och ungdom än motsvarande i Tranås. De relativt få vårddygn som produceras i Vaggeryd är dock hela 42 procent dyrare än motsvarande i Tranås. Trots dyrare vårddygn är kostnaden per person 0–20 år lägre i Vaggeryd (se figur 5).

**Figur 5. Analys av institutionsvård
Kronor per invånare 0–20 år**

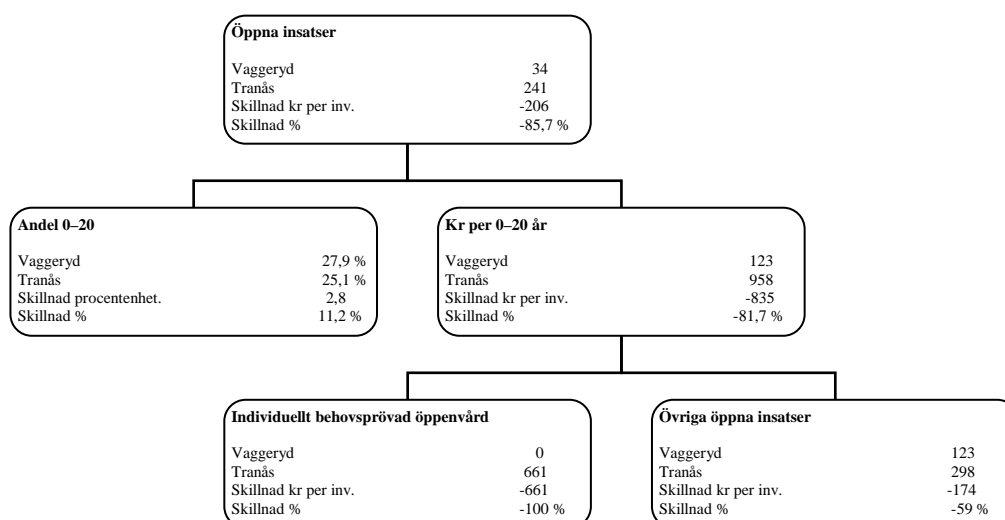

Motsvarande nedbrytning av familjehemsvården ger samma resultat; Vaggeryds lägre kostnad förklaras av antalet tillhandahållna vård dygn och inte kostnaden per vård dygn.

Ingen behovsprövad öppenvård förklarar Vaggeryds låga kostnad

De öppna insatserna består av individuell behovsprövad vård och övriga öppna insatser. Vaggeryd har endast övriga öppna insatser och har till skillnad från Tranås ingen behovsprövad vård.

**Figur 6. Analys av öppna insatser
Kronor per invånare 0–20 år**

Slutsatser

Utifrån den ovan gjorda analysen kan vi konstatera att den låga kostnaden i Vag-geryd beror på lägre kostnader inom barn- och ungdomsvården och främst inom institutionsvården och de öppna insatserna. Det tidigare beror helt uteslutande på ett färre antal vårdtygn per invånare 0–20 år. Det senare beror på avsaknaden individuellt behovsprövad öppenvård.

Vidare har vi konstaterat att kostnaderna för ekonomiskt bistånd är lägre i Vagge-ryd. Den analys som gjordes utifrån Socialstyrelsens statistik visade att merparten av skillnaden förklarades av skillnader i antalet bidragshushåll per 1 000 invånare.

Vi hoppas att detta exempel stimulerar till användning av boxanalyser och nyckel-tal. Frågor om hur Webor kan användas besvaras Henrik Berggren på tfn 08-452 77 42 eller e-post: henrik.berggren@skl.se .

SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING
Avdelningen för ekonomi och styrning

Maj-Lis Åkerlund

Henrik Berggren

Bilagor

Utdrag ur SCB:s Verksamhetsindelning